

COMBINATÒRIA D'INTERJECCIONS I LLENGUA ORAL

0. INTRODUCCIÓ

Les interjeccions han estat descrites en gramàtiques com a categories menors i possibles substituïts oracionals, i en estudis de parallenguatge i d'anàlisi de la conversa com a marcadors discursius i pragmàtics, i han estat objecte de representació lèxica en diccionaris monolingües i bilingües. Tanmateix, aquestes aportacions no han resolt de manera satisfactòria la descripció del fenomen, ni des del punt de vista teòric ni aplicat, per tal com es tracta fonamentalment d'un indicador d'oralitat que cal estudiar en contextos orals. La dificultat d'establir corpus orals ha estat segurament un dels elements causants d'aquesta mancança. Per a objectius ben concrets, com la creació, traducció o revisió de formats audiovisuals, els professionals solen trobar-se la dificultat de no disposar de recursos de consulta basats en dades orals reals de llengües diverses (dificultats en la transcripció escrita, en l'equivalència fonètica i lèxica, en la construcció sintàctica, etc.).

La comunicació que presentem s'emmarca en una línia de recerca més àmplia sobre la descripció d'interjeccions en contextos orals i escrits, per a les llengües catalana i anglesa, i sobre el desenvolupament d'aplicacions relacionades, iniciada a Matamala (2001). L'objectiu aplicat del projecte és la construcció d'un producte lexicogràfic multimèdia per als professionals de la llengua involucrats en la producció i en la revisió de formats audiovisuals i multimèdia.

Partim del model establert a Cuenca (2002) per tal de descriure acuradament les realitzacions d'interjeccions en un corpus audiovisual. Això ens permet validar algunes de les descripcions realitzades prèviament per al català, complementar la caracterització de les interjeccions tot creuant criteris diversos i obrir la porta a la descripció contrastiva entre el parell de llengües anglès i català.

I. MARC TEÒRIC I LÍNIA DE RECERCA

En la primera fase del projecte (Matamala 2001), vam acomplir tres objectius: (i) repassar treballs de diverses tendències fixant-nos en el tractament de les interjeccions; (ii) observar la representació de les interjeccions en diccionaris monolingües i bilingües, i (iii) apuntar propostes de representació lexicogràfica d'aquestes peces.

En l'apartat teòric del treball constatarem que les interjeccions són unes peces poc estudiades. Les gramàtiques que en parlen ho fan de manera breu i, en general, fan èmfasi en les anomalies fonològiques, l'aïllabilitat sintàctica, la invariabilitat morfològica i el caràcter exclamatiu d'aquestes unitats. En estudis amb una aproximació pragmàtica, algunes d'aquestes peces (no totes) es tracten com a marcadors del discurs, operadors de modalitat o connectors, al costat d'elements d'altres categories. En treballs inscrits en l'anàlisi del discurs, es fa esment d'uns elements anomenats vocalitzacions que coincideixen en part amb les interjeccions de la gramàtica i es caracteritzen com a elements paralingüístics. Finalment, en estudis específics de paralingüística, es donen com a exemples de vocalitzacions o alternants unitats considerades interjeccions. A grans trets, les interjeccions es presenten amb etiquetes diferents en estudis d'enfocaments diversos, però el tractament que se'n fa és en general poc aprofundit.

És Cuenca (1996 i 2002) qui supera la visió estricta de les gramàtiques tradicionals per presentar-ne una relectura amb ingredients pragmaticodiscursius sobre una base cognitiva. Aquest model integrador, presentat a la *Gramàtica del català contemporani*, descriu les interjeccions com a unitats invariables amb significat pragmàtic que corresponen a una estructura oracional. L'autora les classifica segons la funció que desenvolupen (expressives, conatives, fàtiques, metalingüístiques i representatives) i també segons el procés de formació que han seguit (pròpies i impròpies). Les interjeccions pròpies són formes fixades que no provenen de cap altra categoria gramatical (*ai, ui, oh, eh*), mentre que les impròpies són formes que provenen d'altres categories gramaticals (*mare meva, ostres, vaja, carai*).

Entre altres elements, la proposta de Cuenca permet (a) considerar que algunes onomatopeies poden funcionar com a interjeccions (les anomenades representatives o onomatopeïques); (b) contemplar les interjeccions com a unitats no exclusivament exclamatives; (c) preveure que algunes interjeccions poden funcionar com a marcadors del discurs (les metalingüístiques), i (d) incloure en aquesta categoria gramatical bona part de les vocalitzacions de l'anàlisi del discurs o de la paralingüística, ja que les anomalies fonològiques no són motiu suficient per bandejar unes peces del sistema de la llengua, sinó que són un tret més que les allunyarà dels exemples més prototípics.

Ara bé, aquest avanç teòric recent no ha anat acompanyat d'estudis extensos sobre aquestes peces, possiblement per la dificultat de treballar amb unitats prototípiques de la llengua oral que presenten unes fronteres difuses i que disposen d'una bibliografia escassa. I encara hi ha menys aplicacions pràctiques on es recullen aquestes unitats i se'n faci un tractament complet. Per tant, el nostre projecte es proposa un objectiu descriptiu i també un objectiu aplicat:

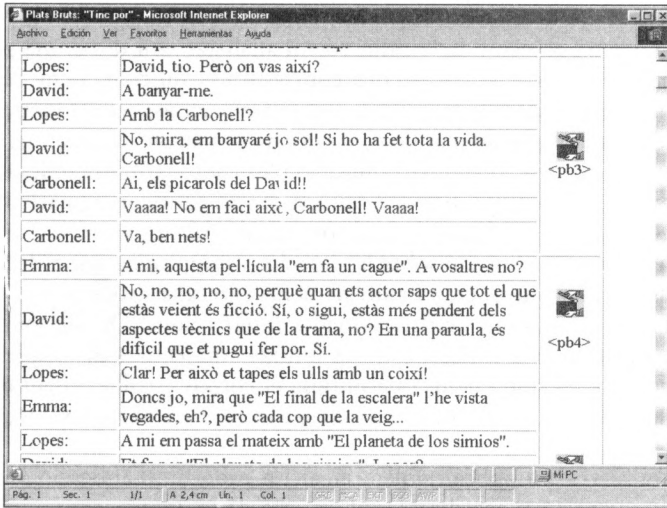
a) Pel que fa a l'objectiu descriptiu, volem analitzar tant des d'una perspectiva monolingüe com des d'una perspectiva contrastiva el funcionament de les interjeccions d'un corpus audiovisual. Així, ens fixarem en aspectes fonètics (allargaments vocàlics, adaptació de manlleus), entonatius (patrons entonatius), morfològics (processos de formació, gramaticalització i lexicalització), sintàctics (aïllabilitat de les unitats, combinatòria, patrons sintàctics) i semanticopragnmàtics (significat de les peces aïllades i combinades, multiplicitat de funcions, etc.). Completarem aquestes dades amb informació sobre la situació comunicativa (grau de formalitat, tipus d'emissors i receptors, etc.) i amb elements extralingüístics com la gestualitat i la seva correlació amb l'ús de determinades interjeccions. Des del punt de vista contrastiu, analitzarem la translació de les unitats interjectives de l'anglès al català, tenint en compte les restriccions que imposa el corpus escollit. Finalment, farem èmfasi en la presència de les interjeccions estudiades en obres lexicogràfiques de prestigi.

b) Quant al vessant aplicat, volem crear un prototip d'aplicació lexicogràfica multilingüe que permeti accedir a la informació de les interjeccions obtinguda en l'estudi. A Bach & Matamala (2005) hem demostrat que la concepció de moltes obres lexicogràfiques en paper i de la seva versió electrònica no té prou en compte l'accessibilitat a la informació, i aquest serà un dels aspectes prioritaris de l'eina. L'aplicació oferirà diverses vies d'accés a la informació —per lema anglès, per lema català i per funció— i s'adreçarà principalment a professionals de la llengua que volen produir textos, ja siguin traduccions o originals. Pensem, per exemple, en un traductor de còmics de l'anglès al català o fins i tot en un guionista de *sitcoms* en català. El primer pot ser que busqui la transcripció d'una determinada interjecció representativa i el segon, un seguit d'expressions d'alegria per posar en boca d'un personatge. Les obres lexicogràfiques actuals difícilment li permetran d'accedir a aquesta informació, però en l'accés per funció de la nostra eina l'usuari podrà arribar a diverses expressions que vehiculen una mateixa funció amb graus de formalitat diferents i en podrà visualitzar les informacions associades.

El corpus audiovisual està format per un tipus de producte concret: comèdies de situació o *sitcoms*. Hem escollit aquest gènere de ficció perquè suposem que el fet que vulgui reproduir un llenguatge col·loquial comportarà l'ús de moltes interjeccions. Si bé tenim el suport dels guions escrits que s'ha donat als actors

—els quals també estan inclosos a la interfície gràfica del corpus—, basem l'anàlisi en les versions emeses, tant si coincideixen amb el guió com si són improvisacions, ja que ens interessa estudiar l'ús de les interjeccions en contextos orals reals.

FIGURA 1 · INTERFÍCIE DEL CORPUS MONOLINGÜE PARAL·LELITZAT

El corpus consta de quatre episodis de *sitcoms* catalanes (dos episodis de *Jet Lag* i dos episodis de *Plats Bruts*) i tres episodis de *sitcoms* en llengua anglesa amb la versió doblada al català (un episodi de *Working/Jornada intensiva*, un de *Normal, Ohio* i un de *Coupling/Parelles*).¹ En tots els casos en què hi ha interjeccions el text emès i revisat està paral·lelitzat amb els fragments de vídeo. A més a més, en el cas del corpus bilingüe, el text de la versió original anglesa i el de la traducció catalana també s'han paral·lelitzat automàticament.² Les interjeccions s'han inclòs en diverses bases de dades relacionades que recullen informació de tot tipus sobre les unitats, des dels elements lingüístics clàssics analitzables fins a elements referents a la situació comunicativa (emissor, receptor, etc.) passant per factors extralingüístics com la gestualitat. Podeu veure una mostra de la interfície provisional del corpus en la Figura 1.

1. Agraïm la col·laboració de Kràmpack, del coordinador de guionistes del Departament de Dramàtics de TVC i dels professionals que ens han permès consultar guions en anglès i doblats.

2. La paral·lelització es realitza mitjançant una adaptació de l'alineador desenvolupat per Lluís De Yza-guirre a l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (UPF).

2. OBJECTIUS I METODOLOGIA D'ANÀLISI

En aquesta comunicació centrarem l'atenció exclusivament en l'anàlisi de les restriccions i de les tendències de combinatòria en què intervenen interjeccions pròpies i impròpies. Limitem l'anàlisi a les dades obtingudes d'una part del corpus, formada per l'episodi 2 de *Plats Bruts (Tinc por)*, l'episodi 3 de la mateixa sèrie (*Tinc enveja*) i per l'episodi 1 de *Jet Lag (Conyac)*. La detecció d'interjeccions en aquest corpus textual presenta la següent distribució pel que fa a la combinatòria: 80 interjeccions aïllades (no combinades), 40 combinatòries de dues interjeccions o més, 28 repeticions d'una interjecció i 480 casos de combinatòria d'una interjecció amb algun altre element lingüístic. Creiem que el fet d'obtenir un nombre d'ocurrències tan elevat en tres episodis que no arriben a mitja hora (amb una mitjana de 3700 paraules per episodi) és un indicatiu revelador de la importància de les interjeccions en la llengua oral.

Partim de la idea que no sempre és possible d'atribuir un únic significat a una interjecció de manera unívoca, atès que algunes interjeccions presenten un alt grau de polisèmia i que el significat sempre s'actualitza en context. Malgrat que hi ha emissions d'interjeccions volgutament ambigües, postulem que la combinatòria de dues interjeccions o d'una interjecció amb un altre element (context immediat o cotext) restringeix la capacitat polisèmica original de la interjecció i dóna com a resultat interpretacions possibles més limitades. A més de la combinatòria restringida, hi ha altres fenòmens propis de l'oralitat, com les repeticions, l'allargament de vocals, els canvis de corba entonativa, que ens permeten caracteritzar expressions interjectives complexes que, encara que mantenen un cert grau de polisèmia, sí que es correlacionen de manera més sistemàtica amb una tipologia de significats i usos.

Considerem a més que per a la descripció general de les interjeccions en català en ús cal tenir en compte les limitacions de combinatòria i de localització dins de l'oració, per tal de posar en relació tipus d'interjeccions, funció comunicativa i estructura.

Organitzarem la nostra anàlisi en dues parts: en la primera descriurem la combinatòria entre interjeccions i en la segona, la combinatòria entre una interjecció i un altre element lèxic o gramatical.

Per a les expressions formades per dues interjeccions, observarem els següents aspectes:

- la combinació d'interjeccions pròpies i impròpies.
- l'ordenació de la combinatòria.
- en el cas de les repeticions d'una interjecció, el nombre de repeticions.
- l'origen categorial de les interjeccions impròpies.

- l'autonomia oracional, és a dir si la combinatòria configura una clàusula autònoma.
- la posició dins de l'oració, és a dir la ubicació de la combinatòria a inici o final d'oració.
- les funcions comunicatives i els valors semanticopragmàtics de la combinatòria.

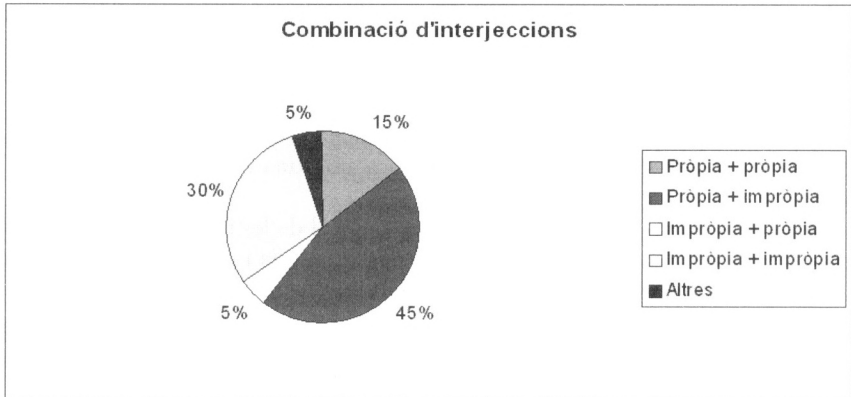
Per a les expressions formades per una interjecció i algun altre element lèxic o una clàusula oracional, considerarem:

- si la interjecció que apareix a la combinatòria és pròpia o impròpia;
- si l'element que acompanya la interjecció és un vocatiu, un nexa, una prooració, un fragment o una oració,
- i la posició de la interjecció en la combinatòria.

3. ANÀLISI DE DADES

3.1 *Combinació d'interjeccions*

En el subcorpus hem trobat un total de quaranta combinacions d'interjeccions pròpies i impròpies, que reflectim en percentatges a la Figura 2.

Com podem observar, les combinacions més freqüents són la d'una interjecció pròpia amb una d'impròpia (18 ocurrences) i la de dues interjeccions impròpies (12 ocurrences). En ambdós casos la posició de la combinatòria en el torn de parla és la inicial. En presentem una selecció d'exemples a continuació:

a) Pròpia + impròpia

Tu dorms al meu llit./ **Ah, d'acord.** I tu dorms al sofà.

Ai, bon dia. Carla. No t'havia vist. Què fas?

Ai, mira, aquests dies pots dormir aquí al sofà.

No és tan fàcil. Les coses no són tan fàcils com sembla./ **Ai, va,** fes-me un petó.

b) Impròpia + impròpia

Quan ho sàpiga la Mercedes!/ No ho sabrà. No l'hi direm. Refarem tot el guió. **Vinga, va.** Vés a buscar la màquina d'escriure./ **Ostres, gràcies,** Lopes, em pensava que t'empenyaries.

Realment hi ha gent que té sort, eh? Escolta, parlem de l'Emma?/ I tant, tu. Parlem de l'Emma./ **Va, vinga,** comença tu.

Ai, doncs necessito un cafè doble. Ai, tinc el cap com un bombo./ Vale. El meu amb llet, eh?/

Bueno, va. A mi també, però descafeïnat, eh?

La combinació de dues interjeccions pròpies també és força rendible i es troba tant en posició inicial, intermèdia com absoluta (6 ocurrences). Mentre que les posicions inicials o absolutes corresponen a interjeccions fatigues (salutació) o conatives (cridar l'atenció), les intermèdies solen correspondre a interjeccions metalingüístiques que van marcant la interacció i que manifesten pausa o dubte.

Ei, hola! /La meva germana/ **Ah, hola,** sóc la Diana, la veïna del davant.

Pst, eh, he trobat uns crits de boja... Els poso de fondo, eh?

Pel que fa a la posició, hem pogut observar que globalment el nombre més elevat d'interjeccions es troben en posició inicial (30 casos). Cal destacar que no hem trobat cap combinació d'interjeccions situada al final d'una oració, una posició que en el subcorpus generalment ocupen interjeccions fatigues o conatives (*eh?*, *oi?*, *no?*). Pel que fa a posicions absolutes (és a dir, unitats que ocupen un torn de parla autònomament) i intermèdies, n'hem trobat cinc ocurrences de cada.

Hernanz ja assenyala aquesta tendència a la *GCC*: «Des del punt de vista sintàctic, a més d'aparèixer en posició absoluta, és característica la seva tendència a adjuntar-se en posició inicial a un altre enunciat, oracional o fragmentari. [...] En posició final, les condicions d'aparició de les interjeccions —sobretot de les pròpies— són força més restringides» (2002: 1011). Cuenca ho corrobora i explica aquesta tendència a ocupar posicions inicials en termes de càrrega informativa i precisió semàntica: «Les interjeccions solen ocupar la posició inicial, cosa del tot normal, ja que vehiculen la informació més destacada de la seqüència des del punt de vista entonatiu i d'expressió de la subjectivitat. A més, la imprecisió semàntica que les caracteritza justifica que el parlant senti la necessitat de completar-les amb

elements que tenen una major càrrega lèxica. Això explicaria, per exemple, que sigui normal la seqüència interjecció pròpia + impròpia (de menor a major significat lèxic) i no el contrari» (Cuenca 2002: 3213).

Pel que fa a les interjeccions impròpies que trobem a les combinatòries, observem que provenen de categories gramaticals molt diverses. Hi predominen les interjeccions impròpies que provenen de verbs o sintagmes verbals, generalment en imperatiu (*va, mira, perdoneu, escolta*). En aquests casos trobem unitats que encara estan en procés de gramaticalització, cosa que es manifesta per la conservació de morfemes flexius (*perdoneu, perdona*), i unitats clarament interjectives amb un elevat grau de gramaticalització i, per tant, de simplificació fonètica (*aviam, esclar*). Tot seguit en trobem que provenen de noms o sintagmes nominals (*bon dia, gràcies, ostres*) i d'altres categories en menor nombre, com sintagmes adverbials (*amunt, molt bé*) o sintagmes preposicionals (*d'acord*).

Entre aquestes unitats, també n'hi ha que són manlleus del castellà no admesos per la normativa (*vale, bueno*), però que són molt rendibles en el discurs oral i que recollim en aquest estudi perquè té una voluntat descriptiva. De totes maneres, seria interessant de veure quines d'aquestes unitats estan incloses en el guió i quines són intervencions espontànies dels actors, però deixem aquesta anàlisi per a un treball posterior.

Entrant ja en la correlació de significats de la combinació d'interjeccions, partirem de dos elements: les funcions i els valors. La funció correspon als diferents tipus d'interjeccions que Cuenca (2002) distingeix a partir de les funcions comunicatives de Jakobson (excepte la poètica) i que són: representativa (onomatopeïques), expressiva, conativa, fàtica i metalingüística. En un nivell inferior distingim diferents valors dins de cada funció. Per exemple, dins les conatives n'hi podem trobar que serveixen per cridar l'atenció, alertar d'un perill, demanar ajuda, demanar silenci, incitar al moviment o a continuar una acció, entre d'altres. Per definir els valors, hem partit dels establerts a la *GCC* per Cuenca, però n'hi hem afegit de propis quan el recull ha estat insuficient.

A partir d'aquesta correlació de funcions i valors, hem detectat combinacions en què es repeteixen funcions i valors (13 ocurrències), combinacions en què es repeteixen funcions amb valors diferents (2) i, finalment, combinacions en què tant les funcions com els valors divergeixen (25).

En els casos en què es repeteix la funció i el valor, la combinatòria té una funció intensificadora, que podem apreciar en els fragments següents, en què s'incita l'interlocutor a una acció (funció conativa):

Realment hi ha gent que té sort, eh? Escolta, parlem de l'Emma?/ I tant, tu. Parlem de l'Emma./ **Va, vinga**, comença tu.

Quan ho sàpiga la Mercedes!/ No ho sabrà. No l'hi direm. Refarem tot el guió. **Vinga, va.**
Vés a buscar la màquina d'escriure.

Mariona, ja sé que no t'anava bé de convidar-nos al casament, però que sàpigues que igualment no hagués pogut venir. Tinc un altre compromís. **Vinga, va**, i ara fora d'aquí, que haig de retrobar-me amb mi mateixa, eh?

O en aquests altres exemples en què s'intensifica la funció fàtica, amb valor de salutació o d'acord:

Ei, hola./ Ei, Pol/ Hola, Pol.

Ei, a mi ningú m'acusa de ser egoista, eh?/ **Està bé. Molt bé. D'acord.** Hi renuncio. Me'n vaig a veure el Mario Gas. Li diré que no faré el Shakespeare.

Ara bé, la majoria d'ocurrències (62%) corresponen a combinacions d'unitats amb funcions i valors diferents. En aquests casos, generalment trobem els següents esquemes de combinació:

- interjecció expressiva seguida d'una interjecció conativa (5 casos)
- interjecció expressiva seguida d'una interjecció metalingüística (1)
- interjecció expressiva seguida d'una interjecció fàtica (7)
- interjecció fàtica seguida d'una interjecció conativa (2)
- interjecció metalingüística seguida d'una interjecció fàtica (9)

Cal destacar que hi ha dos casos especials en què el valor de les unitats es modifica a causa del tenor funcional, és a dir, el propòsit comunicatiu de l'emissor en emetre aquesta combinació:

Sí, a mi no m'hagués fet res... dallò, no?... i en canvi ella volia dormir./ **Ah, esclar.** Per això es va quedar a casa. Perquè volia dormir.

Doncs no, no puc fer el nostre espectacle perquè... perquè he d'acompanyar la Carbonell a l'oculista./ **Ah, molt bé.** I per això no faràs l'obra?/ Sí. És que l'oculista és a Houston, Texas.

En el primer cas, si bé els valors de la combinació són fàtics (*backchanneling* i assentiment), en aquest cas el to amb què emet la frase ens fa percebre un valor global d'incredulitat o desacord. Una cosa semblant passa en el segon cas, en què, si bé els valors de la combinació també són fàtics, el to també ens indica que l'emissor està indignat i que, en realitat, no hi està d'acord.

Creuant les variables anteriors (combinatòria de funcions i de pròpies i impròpies), constatem que en el cas en què es repeteix la funció i el valor, se'n solen repetir dues de pròpies (*pst, eh*) o dues d'impròpies (*va, vinga*), mentre que en els casos en què les funcions i els valors divergeixen, la combinació amb una freqüència més

elevada és la d'una de pròpia amb una interjecció impròpia. En aquests casos, la primera sol vehicular majoritàriament un valor expressiu i l'altra, un valor conatiu o fàtic:

No és tan fàcil. Les coses no són tan fàcils com sembla./ **Ai, va**, fes-me un petó.
No, que... que t'has tornat a equivocar de maleta./ **Ai, perdona**, és veritat. M'he confós.

També es troben interjeccions metalingüístiques seguides d'interjeccions fàtiques:

I dormirem tots tres aquí. /Hum. Pssí... no?/ **Ah, vale**. Vaig a fer un riu i ara vinc.
Tu dorms al meu llit./ **Ah, d'acord**. I tu dorms al sofà.

Sembla que la tendència és que les expressives ocupin la primera posició en una combinatòria i que les unitats fàtiques o conatives estiguin en una segona posició. Segurament això té a veure amb la càrrega informativa que transmeten unes unitats i altres. Així, l'emissor expressa primer el sentiment abans de manifestar el seu punt de vista respecte del que acaba de dir l'interlocutor o instar-lo a fer alguna cosa. També és freqüent que aparegui en primer lloc una interjecció metalingüística, que el que fa és lligar el discurs, seguida d'una interjecció amb més càrrega informativa, com una fàtica.

3.2 Repeticions

Les repeticions són un element característic de la llengua oral que «contribueixen a assegurar que la informació es processa adequadament» (Tusón 1995: 16). En aquest subapartat ens fixarem en les repeticions, però únicament d'una mateixa interjecció. En el subcorpus estudiat hem trobat 28 ocurrences de repeticions, que comparteixen la voluntat d'intensificar el valor transmès. El nombre de vegades que es repeteix una peça en una mateixa combinatòria varia: encara que la més freqüent és l'estructura dual, n'hi de tres, quatre, cinc i vuit repeticions.

Quant a la funció que s'intensifica més freqüentment mitjançant la repetició (independentment del nombre de vegades), és la fàtica (per exemple, d'assentiment i d'acord). En podem veure un exemple a continuació.

Perquè si ella volgués fer un trio?/ Home, doncs es fa, no?/ **I tant, i tant**. Per mi cap problema. M'explico?

Hi ha alguns casos en què ha estat difícil atribuir a les unitats un sol valor, cosa que reflecteix la imprecisió semàntica o polisèmia de què parlàvem anteriorment.

Així, en l'exemple següent hi percebem tant un valor fàtic de salutació com un valor expressiu de sorpresa:

Ei!/ **Ei, ei, ei, ei, ei**, Pol. Què hi fas aquí, tio?/ Currant. Faig de cambrer, ja t'ho vaig dir.

Les interjeccions que presenten repetició tant poden formar part de les pròpies, com de les impròpies. Vegem-ne alguns exemples:

- **Ts, ts!** Què us sembla?/ Carbonell! Però on va així, dona?
- Doncs el tema és que, que ella... suposo que s'haurà fet il·lusions amb, amb lo nostre i no sé què fer./ **Ja, ja, ja**. El subjecte anomenat "ella", se la coneix per algun altre nom?

En el cas de repetició d'impròpies, hi ha casos en què s'insereix un element intermedi, generalment un vocatiu, que reforça o introdueix generalment la funció fàtica:

- Per què no et quedes a dormir?/ No us sap greu?/ **Què va, Emma, què va**.
- Li preguntava al David que... si em puc quedar a dormir./ **I tant, Emma, i tant**. Cap problema.

3.3 *Combinatòria d'interjeccions amb altres elements lingüístics*

En aquest apartat hem analitzat 480 interjeccions que presenten combinatòria amb altres elements que no són interjeccions, amb la intenció d'extreure'n patrons de combinació. Ens fixarem com es combinen les interjeccions amb els altres tipus de fragments (prooracions i fragments pròpiament dits) i també amb oracions i clàusules (subcategories que hem agrupat en una mateix grup per simplificar l'anàlisi). Fora ja de l'àmbit oracional, ens fixarem també en la combinació de les interjeccions amb nexes i vocatius, vista la seva rellevància.

Abans d'avançar en l'anàlisi, caldria fer unes quantes precisions relacionades amb la proposta de Cuenca (1996), que distingeix diverses categories oracionals: oracions, clàusules i fragments. Dins d'aquest darrer grup hi distingeix els fragments pròpiament dits, les interjeccions i les prooracions, que defineix de la manera següent:

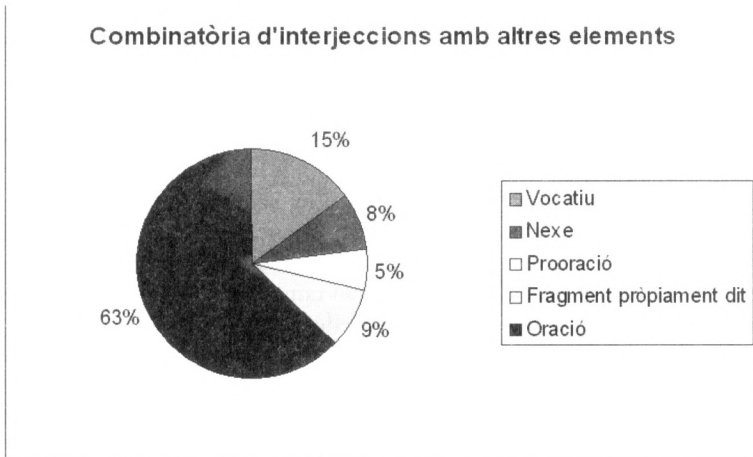
Fragments pròpiament dits: subcategoria oracional, que representa prototípicament la categoria fragment. Correspon a un *sintagma* o un grup de sintagmes que no formen una estructura subjecte-predicat, per tal com no inclouen cap forma verbal en la seva estructura. A diferència dels *sintagmes* i de les *clàusules*, constitueix una unitat màxima de la sintaxi, és a dir, no depèn estructuralment de cap altra unitat sintàctica superior. (Cuenca 1996: 283)

Interjeccions: subcategoria oracional, pertanyent al grup de fragments, on se situa com a element intermedi entre els *fragments pròpiament dits* (*Foc!*) i els *mots-frase* (*Sí/No*). És una subcategoria invariable, composta per elements més o menys gramaticalitzats que no es poden definir lèxicament, és a dir, que no presenten un significat lèxic concret sinó que expressen funcions pragmàtiques [...]. Tenen caràcter emfàtic —tret associat amb l'entonació exclamativa que sovint les acompanya— i són elements focals —vehiculen una informació nova i contrastiva. (Cuenca 1996: 284)

Prooracions: subcategoria oracional de caràcter fragmentari, que manifesta modalitat oracional i, per tant, es relaciona amb els *adverbis*. A diferència d'aquests, és sintàcticament independent, i constitueix, per tant, una unitat sintàctica màxima, que funciona com a enunciat autònom. (Cuenca 1996: 293)

Seguint el marc teòric descrit anteriorment, parlem de nexes per referir-nos a unitats que tenen la funció d'indicar unió entre una categoria oracional i un altre element, tant a nivell oracional com textual.

En el quadre següent, podem observar la distribució en percentatges dels tipus de combinatòria detectats:

Dins de cada tipus hem distingit també entre interjeccions pròpies i impròpies, i ens hem fixat en la posició que ocupa la interjecció respecte de l'altre element. La combinació més freqüent és una interjecció, sigui pròpia o impròpia, amb una oració. Dins d'aquest grup destaca la combinació impròpia + oració (79 ocurrences), pròpia + oració (60 ocurrences) i oració + pròpia (50 ocurrences). En veiem exemples de cada una a continuació.

a) Impròpia + oració

Déu meu! Ja ha començat, Pol.
Oi tant! Només m'ho has de demanar.
Ostres, m'ha passat el mateix que a tu.
Vinga, continuem.

Dins aquest grup hi trobem interjeccions amb tota mena de funcions: expressives (*ostres, cony*), conatives (*va, vinga*), fàtiques (*hola, home*) i metalingüístiques (*ja, mira*). De les úniques que no en tenim cap ocurrència és de les onomatopeïques.

Variants d'aquest cas serien les oracions amb una interjecció impròpia inicial que acaben amb una interjecció pròpia (8 ocurrències) o que tenen una interjecció pròpia pel mig (5 ocurrències):

Va, no posis aquesta cara, **eh?**
Gràcies, Carbonell, m'esteu, m'esteu ajudant molt a relaxar-me, **eh?**
Va, a mi ja m'ho pots dir, **eh?** Que sóc de confiança!
Home, jo penso que sí, **eh?** És una oportunitat.

b) Pròpia + oració

Ah, fas surf?
Ai! M'agrada aquest pis!
Eh, de qui són aquestes maletes?
Oh, és que nosaltres no t'ho hem dit per no espantar-te.

Pel que fa a les funcions, en aquesta combinació n'hi ha de tot tipus, excepte de representatives (onomatopeïques). De totes maneres, en les oracions amb interjecció inicial observem certa tendència que les pròpies vehiculin majoritàriament valors expressius (*ah, ai, au, fuà, oh, ui, uix*), mentre que aquests són precisament els valors menys freqüents en les impròpies del nostre subcorpus, que solen funcionar com a fàtiques (*gràcies, i tant, ja*) i metalingüístiques (*mira, escolta*). De conatives se'n troben de tot dos tipus en proporcions semblants (*va, vinga, eh, ep*).

c) Oració + pròpia

És curta, però està bé, **eh?**
 Tornem-ho a intentar, **mmm?**
 I al llit val més dormir amb poca roba, **oi?**

En aquest cas es tracta d'interjeccions generalment fàtiques, molt properes a les metalingüístiques, que demanen la confirmació o l'acord de l'interlocutor i que

serveixen per anar desenvolupant la interacció. El mateix passa en les interjeccions impròpies en posició final darrere d'una oració: generalment són interjeccions fàtiques del tipus *no?* o *vale?* (16 ocurrències) que també serveixen per mantenir el discurs.

Encara en relació amb les interjeccions, una construcció que també és força freqüent és la d'una interjecció entre dues oracions formant part d'un mateix torn de parla. La interjecció en aquest cas pot ser impròpia (17 ocurrències) com pròpia (19 ocurrències).

Jo us havia de dir alguna cosa important. **Ah sí!** Ahir vaig tallar amb l'Andreu. M'agrada aquest pis, **eh?** M'agradarà viure amb vosaltres.

Hi ha casos en què més que dues oracions connectades reflecteixen una única oració interrompuda per la interjecció:

Però està bé, **eh?**, saber improvisar.
O sigui que potser que no agafin el cotxe, **no?**, perquè...

També és relativament habitual l'ús d'un vocatiu després d'una interjecció impròpia i, en menor mesura, pròpia, ja sigui en un torn de parla aïllat o amb un fragment o una oració al darrere, cas molt més freqüent. En el cas de torns de parla aïllats formats per una impròpia i un vocatiu, comprovem un cop més que es tracta generalment d'interjeccions fàtiques de salutació o d'agraïment.

Bon dia, Carbonell.

Escolta, Lopes, he estat pensant en allò que...

Gràcies, Mercedes, m'he esforçat tant com he pogut.

Vaja, Carbonell, veig que està molt ben informada.

Vinga, David, deixa'm a mi.

Ai, nena! És que no hi ha millor informació que l'experiència.

Ei, Pol! T'he de dir una cosa.

Aquests vocatius tant poden correspondre al nom propi (opció majoritària) com a genèrics del tipus «nano», «tio» o «xato», per donar-ne alguns exemples.

De vocatius també se'n troben al davant, entre dues interjeccions, i al final, tot i que no són tan freqüents:

Mario, **escolta**, m'ha trucat algú?

Hola, Andreu, **felicitats!**

Escolta, Marc, **aviam**. **Aaa...** la vida dóna moltes voltes, **eh?**

Ai, Esther, **gràcies** per preocupar-te per mi en aquests moments tan difícils.

Ui, tu tens un problema, **oi**, nano?
Aquestes camises ara es porten així, **oi** Lopes?

En percentatges menors (entre el 5% i el 10%) trobem les combinacions amb nexes, prooracions i fragments pròpiament dits.

Pel que fa als nexes, en la majoria de casos es tracta de les conjuncions *però* i *doncs*, que solen aparèixer entre una interjecció (pròpia o impròpia) i una oració:

Ja, però llavors érem nòvios.
Bé, doncs, ja començo jo.
Ah! Doncs digue-li ara.
Ai, doncs necessito un cafè doble.

També en trobem en posició inicial seguits o no d'una estructura oracional, com els següents:

Doncs **mira**, guapo, o és l'assistenta dels dos o ja pot fotre el camp.
Perquè, **clar**, sola no anava, eh?

Pel que fa a les prooracions, un cop més l'opció més freqüent és la que presenta una prooració al davant i una oració al darrere que complementa la interjecció i que pot anar seguida o no d'una estructura oracional. L'estructura més habitual, amb quinze ocurrences, és la d'una interjecció impròpia entre una prooració i una oració.

No, **mira**, em banyaré sol!
No, no, **vaja**, jo... jo no vull ni mirar-te, eh?
Sí, **bueno**, s'ha de fer un tractament llarg...

Tot i així, també trobem prooracions acompanyades d'una interjecció que ocupen un torn de parla:

Sí, **cony!**
Ai, no!

Quant als fragments pròpiament dits, és freqüent la combinació d'una impròpia amb un fragment (15) i d'una pròpia amb un fragment (11), estructures que es troben reproduïdes en aquests exemples:

Ai, quina granoteta més simpàtica!
Ai, els picarols del David!

Ah sí? Una amiga?

Ostres, quin *cague*.

Collons, quina meta més rara!

En conjunt, pel que fa a les posicions, el més freqüent és trobar una interjecció inicial complementada generalment amb una oració. Les funcions d'aquesta interjecció són variades, però serveixen per fer avançar la interacció oral, ja sigui reaccionant de manera expressiva al que acaba de dir l'interlocutor, interpellant-lo directament amb una interjecció conativa, adreçant-li una resposta amb una funció fàtica o fent progressar el discurs recorrent a interjeccions metalingüístiques que serveixen per obrir un torn de parla. Tot seguit presentem un exemple de cada cas:

Hòstia, ara m'has emocionat!

Ei, qui... qui, o sigui qui ha acabat el meu puzzle?

Mmm. Sí, digue'm, Sílvia?

Mira, ja en tinc prou amb dos inútils en aquesta emissora.

4. LA REPRESENTACIÓ DE LA COMBINATÒRIA EN LES APLICACIONS

Fins aquí hem presentat una descripció del fenomen, que ens ha donat pistes pel que fa a les tendències en la combinació de les interjeccions, però volem anar més enllà entrant en la reflexió de l'aplicabilitat d'aquesta descripció.

- És necessari representar una combinatòria o un esquema de combinació en una aplicació lexicogràfica?
- En l'aplicació que hem proposat, cal representar la combinatòria? Per què?
- Com s'haurien de representar aquestes dades en aquesta futura aplicació?
- Com les seleccionarem?

En principi, com en qualsevol cas de combinatòria lèxica en la llengua, els creadors d'aplicacions lexicogràfiques haurien d'optar per seleccionar només alguns casos de combinatòria segons el tipus d'aplicació que estan construint, els usuaris a què s'adrecen i la funció de l'aplicació. Així, per exemple, si pensem en combinacions fraseològiques d'una llengua, en un diccionari d'aprenents de llengua seria convenient recollir únicament la fraseologia més idiomàtica i de significat no composicional, i no recollir-la tota sense selecció.

En el nostre cas, l'aplicació que volem desenvolupar és una eina lexicogràfica hipermèdia i bilingüe que ofereix diverses vies d'accés a la informació i que s'adreça prioritàriament a professionals que participen en la creació de productes audiovisuals i multimèdia, tant escrits originalment en català com traduïts de l'anglès.

Creiem que en una eina d'aquestes característiques és fonamental tenir diferents nivells d'informació i que l'usuari pugui accedir de manera ràpida al que busca. Així, tenint en compte l'usuari potencial, suposem que les consultes tindran relació amb la producció (i no tant amb la comprensió), i és per això que, a banda d'un accés per lema en anglès i per lema en català, es preveu desenvolupar un accés per funció, gràcies al qual l'usuari podrà accedir a tots els lemes que fan una mateixa funció i en podrà consultar les restriccions d'ús.

Considerem que en aquest cas concret la combinatòria pot tenir interès si es contraposen les tendències i restriccions de l'anglès i del català. En donarem dos exemples. Se sol afirmar que l'anglès té més tendència a utilitzar vocatius que no pas el català. Si el corpus corrobora aquesta tendència, caldrà introduir alguna mena de nota referent a la combinatòria en què s'alerti l'usuari d'aquesta tendència, per tal que eviti el calc. A més a més, s'hi presentaran exemples perquè vegi possibles traduccions d'interjeccions acompanyades de vocatius. També s'ha observat que l'anglès té tendència a utilitzar abundantment la interjecció *oh* en posició inicial seguida d'una frase, mentre que en català no és un recurs tan freqüent. L'anàlisi contrastiva de les dades ens permetrà de confirmar aquestes afirmacions i obtenir possibles solucions, que traslladarem a l'eina lexicogràfica en forma d'annotacions.³

En conclusió, creiem que l'aplicació lexicogràfica no ha de ser un simple trasllat de la informació obtinguda de l'anàlisi, sinó que ha de tenir molt present les necessitats dels usuaris per tal d'oferir un producte útil i fàcil de consultar.

5. CONCLUSIONS

En aquesta comunicació hem presentat un projecte sobre les interjeccions que pretén completar la descripció del fenomen des d'una doble perspectiva (monolingüe i contrastiva), amb la intenció de crear una eina lexicogràfica. A més a més, hem aprofundit en un aspecte concret: les tendències de combinatòria de les interjeccions, tant entre interjeccions com amb altres elements lingüístics.

Com a resum de l'anàlisi de les dades, podem afirmar que la combinatòria més freqüent es dona entre una pròpia i una impròpia i entre dues impròpies, en tots els casos situades a inici d'oració. Quant als valors que vehiculen les combinacions d'interjeccions, sovint es tracta de la mateixa funció, per intensificar-la, però el més freqüent és trobar una interjecció expressiva o una interjecció metalingüística inicial seguida d'una interjecció fàtica o conativa. També hem observat que hi ha força repeticions d'interjeccions i que el més habitual és repetir-les dues vegades.

3. Per a més informació sobre el prototip, vegeu Matamala (2001) i Bach & Matamala (2005).

La funció és sens dubte de reforç i per això no ens ha d'estranyar que la funció que vehiculen aquestes unitats sol ser la fàtica, en què l'emissor vol fer èmfasi que està d'acord o que assesteix amb el que li diu l'interlocutor. Quant a la distribució de les interjeccions que no formen part de cap combinatòria i que no ocupen un torn de paraula autònom, la posició predominant és la inicial, i es combinen majoritàriament amb oracions, però també amb vocatius, nexes, prooracions i fragments pròpiament dits.

En conclusió, creiem que aquesta anàlisi contribueix a la descripció d'un fenomen que completarem en el projecte presentat a l'inici de la comunicació, el qual servirà per aprofundir en el funcionament de la llengua oral en un tipus de producte audiovisual concret (les *sitcoms*) i que oferirà dades que podran servir per desenvolupar recursos lingüístics.

ANNA MATAMALA I MERCÈ LORENTE
IULATERM, Institut Universitari de Lingüística Aplicada,
Universitat Pompeu Fabra
annamaria.matamala@uab.es - merce.lorente@upf.edu

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BACH & MATAMALA 2005: Carme Bach i Anna Matamala, «La pluriaccessibilitat com a eix de la lexicografia hipertextual», a *De lexicografia. Actes del I Simposi Internacional de Lexicografia*, ed. P. Battaner i J. DeCesaris, Barcelona, Institut Interuniversitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra, 199-216.
- CUENCA 1996: Maria Josep Cuenca, *Sintaxi fonamental*, Barcelona, Empúries.
- CUENCA 2002: Maria Josep Cuenca, «Els connectors textuais i les interjeccions», a *GCC*, 3173-3237.
- HERNANZ 2002: Maria Lluïsa Hernanz, «L'oració», a *GCC*, 993-1073.
- LORENTE 2002: Mercè Lorente, «Altres elements lèxics», a *GCC*, 831-887.
- MATAMALA 2001: Anna Matamala, *Les interjeccions als diccionaris. Teoria, anàlisi i primera proposta de representació lexicogràfica*, treball de recerca, Barcelona, Institut Universitari de Lingüística Aplicada-Universitat Pompeu Fabra.
- MATAMALA 2005: Anna Matamala, *Les interjeccions en un corpus audiovisual. Descripció i representació lexicogràfica*, Barcelona, Institut Universitari de Lingüística Aplicada-Universitat Pompeu Fabra, CD-ROM.
- TUSÓN 1995: Amparo Tusón, *Anàlisi de la conversa*, Barcelona, Empúries.